

INTERACTIEVE GROEPEN

We werken graag in interactieve groepen omdat we zo meer leren, maar ook omdat de tijd sneller gaat. En in een klas met 25 kinderen moeten leerkrachten hun aandacht veel meer verdelen. In interactieve groepen zitten we maar met zes aan één tafel en helpen we elkaar. Als er een vraag wordt gesteld, kunnen we heel snel antwoorden. We raken beter bevriend en vertrouwen elkaar meer. En als iemand zich op de speelplaats eenzaam voelt en niemand heeft om mee te spelen, vragen we hem of haar om met ons mee te spelen. Waarom? Omdat we meer vertrouwd zijn geworden met die persoon. (...) Het is heel leuk om in interactieve groepen te werken, want we leren veel meer dan in een gewone les.

Ania, een leerlinge van tien jaar die het concept van Interactieve Groepen uitlegt in het Europees Parlement.

INTERACTIEVE GROEPEN (IG)

ACHTERGROND

Interactieve Groepen (IG) is een van de **Succesvolle Educatieve Acties (SEA's)** die zijn geïdentificeerd in het onderzoeksproject **INCLUD-ED. Strategies for inclusion and social cohesion in Europe from education** (Europese Commissie, zesde kaderprogramma, 2006-2011). De SEA's die onderwijs voor risicoleerlingen ondersteunen, hebben universele componenten waarvan is aangetoond dat ze in zeer uiteenlopende contexten kunnen worden toegepast en tot onderwijssucces leiden.

Dankzij de SEA's die tijdens twee internationale conferenties in het Europees Parlement in Brussel zijn gepresenteerd, hebben duizenden kinderen in heel Europa hun prestaties verbeterd, waardoor hun kansen op een succesvolle voortzetting van hun schoolloopbaan toenemen. Het sociale en politieke effect van dit project is de reden waarom de Europese Commissie het heeft opgenomen in de top 10 van de onderzoeksprojecten met het grootste effect in Europa; INCLUD-ED is het enige project in de sfeer van de sociaal-economische wetenschappen en geesteswetenschappen dat voor opname in de lijst¹ is geselecteerd.

Het theoretische kader dat ten grondslag ligt aan IG vertrekt vanuit de uitgebreide wetenschappelijke literatuur die aangeeft dat **de indeling van leerlingen in groepen op basis van bekwaamheid een negatief effect heeft** op hun leerproces, verwachtingen en zelfrespect en op de mogelijkheid om te leren van medeleerlingen en om naar een hogere groep te evolueren (dit geldt vooral voor kwetsbare leerlingen), en waarin wordt gewezen op de **noodzaak om de interactie waaraan leerlingen worden blootgesteld te bevorderen en te diversifiëren**. In overeenstemming met de uitstekende benaderingen van de leerwetenschappen bevordert IG de kwantiteit en de kwaliteit van de interacties van alle leerlingen via een dialogische benadering van het leerproces. In de theorie van dialogisch leren¹ wordt gesteld dat leerlingen een diepgaand inzicht verwerven in een onderwerp en deelnemen aan processen van persoonlijke en sociale transformatie door middel van dialogen die *egalitair* zijn, de *culturele intelligentie* van elke persoon erkennen en daarop voortbouwen, streven naar *transformatie*, de *instrumentele dimensie* van dialoog versterken, gebaseerd zijn op *solidariteit*, fungeren als bron van *betekeniscreatie* en gestoeld zijn op de *gelijkwaardigheid van verschillende achtergronden* en deze bevorderen. Zo bewerkstelligt IG de deelname van iedereen die direct of indirect invloed heeft op het leerproces en de ontwikkeling van leerlingen, inclusief leerkrachten, familieleden, vrienden, burens, leden van verenigingen en buurtorganisaties en lokale vrijwilligers.

IG kan los van andere praktijken worden gebruikt, maar kan ook binnen **Scholen als Leergemeenschappen** worden geïmplementeerd, samen met andere SEA's zoals Dialogische Literaire Bijeenkomsten en Gezinseducatie. Leergemeenschappen is een project dat gebaseerd is op een maatregel op schoolniveau om voortijdig schoolverlaten aan te pakken en de schoolprestaties en sociale cohesie te verbeteren. Gezien de verbeteringen die in deze scholen zijn bereikt, hebben de Europese Commissie en de Raad van Europa aanbevolen om *Scholen als Leergemeenschappen* in overweging te nemen als instrument om voortijdig schoolverlaten terug te dringen en de leerresultaten te verbeteren².

¹ Aubert, A., Flecha, A., García, C., Flecha, R., & Racionero, S. (2008). *Aprendizaje dialógico en la sociedad de la información*. Barcelona: Hipatia; Flecha, R. (2000). *Sharing Words: Theory and Practice of Dialogic Learning*. Lanham, M.D: Rowman & Littlefield.

² Mededeling van de EC (januari 2011). *Voortijdig schoolverlaten aanpakken: Een essentiële bijdrage aan de Europa 2020-agenda*.

HOE WERKEN INTERACTIEVE GROEPEN?

IG houdt in dat leerlingen in een klas worden ingedeeld in **kleine heterogene groepen, elk ondersteund door een volwassene**. Elk van deze groepen bestaat uit vier of vijf leerlingen en wordt heterogeen samengesteld op het vlak van bekwaamheidsniveau, geslacht, cultuur, taal en etniciteit. Bij IG zijn twee typen volwassenen betrokken bij leerprocessen: leerkrachten en vrijwilligers. Vrijwilligers zijn vaak gezinsleden en leden van de gemeenschap, inclusief analfabeten of mensen met een zeer laag opleidingsniveau, oud-leerlingen, vrijwilligers die aan de universiteit studeren en ook andere volwassenen uit gemeenschapsorganisaties.

Leerkrachten krijgen een eerste intensieve opleiding waarin ze worden blootgesteld aan de wetenschappelijke basis van IG. Vrijwilligers worden ook uitgenodigd om aan deze initiële opleiding deel te nemen. De leerkrachten moeten alle groepsactiviteiten voorbereiden en deze voorafgaand aan elke les kort toelichten aan de vrijwilligers. Deze korte inleiding is belangrijk maar is niet absoluut noodzakelijk. De vrijwilligers hebben immers de taak om dynamische, ondersteunende leerinteracties in elke groep te bewerkstelligen en de activiteit te leiden, niet om de rol van de leerkracht over te nemen. Dit betekent dat **iedereen een vrijwilliger kan zijn**.

De activiteiten in de groepen duren slechts 15 tot 20 minuten en zijn gericht op instrumenteel leren. Wanneer ze klaar zijn met een activiteit, gaan alle leerlingen in de groep naar de volgende en werken ze samen met een andere volwassene. Deze werkwijze zorgt ervoor dat alle leerlingen in de klas ongeveer anderhalf uur hebben gewerkt aan vier verschillende curriculumactiviteiten en hebben samengewerkt met de andere leerlingen in hun groep en met vier verschillende volwassenen. Hierdoor **verbetert IG het instrumentele leren**, omdat deze manier van werken garandeert dat alle leerlingen vier keer meer leren dan in een gewone les. Bovendien **versterkt IG de motivatie** van de leerlingen die eraan deelnemen en komt IG het **samenleven** ten goede aangezien leren is gebaseerd op het principe van solidariteit in plaats van rivaliteit en iedereen in de groep zijn medeleerlingen moet helpen om de taak te voltooien (dit is een vereiste om naar de volgende groep te kunnen gaan).

Het curriculum van scholen die IG implementeren, verschilt inhoudelijk niet van dat van andere scholen (het gaat in beide gevallen om het officiële curriculum), en leerkrachten moeten zich houden aan de door de overheid vastgestelde normen. Hoewel IG in elk vak kan worden geïmplementeerd, geven veel scholen prioriteit aan instrumenteel leren op het gebied van taalvaardigheden en wiskunde. IG en andere SEA's zijn ontworpen om het mattheuseffect, dat wil zeggen minder geven aan mensen met meer problemen, te doorbreken door iedereen naar een hoger niveau te tillen en met name door kansarme personen hoogwaardige inhoud te bieden. De leerkrachten beslissen zelf wanneer ze IG in hun klas gebruiken; het gebruik van IG betekent niet

dat andere activiteiten, zoals lezingen, worden stopgezet. De leerkrachten beslissen ook welk type materiaal zal worden gebruikt, afhankelijk van de taak. Ze zijn ook verantwoordelijk voor de correcte implementatie van IG.

Op scholen die IG organiseren, worden de beslissingen over de ondersteuning die leerlingen nodig hebben genomen volgens de gebruikelijke procedures, waarbij ouders, leerkrachten, vrijwilligers en leerlingen worden betrokken bij dialogische leerbeoordelingsprocessen en -afspraken. Omdat elke volwassene slechts vier of vijf leerlingen begeleidt en de leerkracht de hele activiteit leidt, maakt IG een **meer geïndividualiseerde beoordeling van de moeilijkheden en ondersteuning van de leerlingen** mogelijk. Het maakt het ook mogelijk om steeds meer verschillende bronnen van ondersteuning te hebben: de leerkracht, de vrijwilligers en de klasgenoten. Soms nemen ook hulpleerkrachten deel aan IG om de leerlingen met de meeste problemen te helpen. Dezelfde personen nemen deel aan de monitoring en beoordeling van het succesvolle verloop van IG; vaak eindigen de IG-sessies met een gezamenlijke reflectie over wat de leerlingen hebben geleerd, wat goed heeft gewerkt en welke zwakke punten moeten worden verbeterd. Naast interne procedures gebruiken leerkrachten en scholen die IG implementeren de standaardbeoordelingsinstrumenten (bijvoorbeeld gestandaardiseerde tests); IG zou alle leerlingen moeten helpen om voor elk type test te slagen.

De implementatie van IG brengt geen extra kosten met zich mee voor scholen of leerlingen, en scholen ontvangen geen extra middelen om IG te implementeren. **Voor IG worden echter middelen ingezet die al in de onderwijsgemeenschap – in de eerste plaats leden van de gemeenschap en de leerlingen zelf – beschikbaar zijn om het leerproces van alle leerlingen te verbeteren.** Aangezien IG wordt ontwikkeld met reeds beschikbare middelen,

is het een duurzame educatieve actie.

BEHOEFTE/UITDAGINGEN AANGEPAKT

- Aanwezigheid en retentie in het onderwijs
- Vermindering van gedragsproblemen
- Motivatie om te leren
- Emotioneel welzijn van kinderen, solidariteit en vriendschap
- Leerprestaties
- Multicultureel samenleven
- Empowerment van gezinsleden en andere leden van de gemeenschap als onderwijsagenten
- Relatie tussen leerlingen, gezinnen en school
- Coördinatie tussen thuis en school over onderwijs voor kinderen

INTERVENTIENIVEAU

IG is gericht op iedereen die bij een school betrokken is. IG kan op scholen worden geïmplementeerd vanaf verschillende niveaus, bijvoorbeeld vanaf de voorschoolse kinderopvang of het kleuteronderwijs, basisonderwijs of lager of hoger secundair onderwijs, of kan worden geïmplementeerd in centra voor volwassenenonderwijs (levenslang leren en/of tweedekansonderwijs). De scholen die IG implementeren, kunnen openbare, privé-, religieuze of niet-religieuze scholen zijn en kunnen in arme wijken of in wijken voor de middenklasse of hogere klasse liggen. Hoewel alle leerlingen eraan deelnemen, is IG vooral nuttig voor sociaal-economisch achtergestelde leerlingen, minderheidsgroepen en leerlingen met leerproblemen of beperkingen.

INTENSITEIT VAN DE INTERVENTIE

IG wordt het hele schooljaar doorlopend geïmplementeerd en alle leerlingen in de klas nemen er zonder uitzondering aan deel. Leerkrachten, vrijwilligers en de leerlingen zelf zorgen ervoor dat alle leerlingen de ondersteuning krijgen die ze nodig hebben door meer leerinteracties in de klas te organiseren met zowel bekwaamere medeleerlingen (andere leerlingen met een hoger bekwaamheidsniveau) als verschillende volwassenen (leerkrachten en niet-leerkrachten).

RESULTATEN

Enkele van de belangrijkste resultaten³ van IG zijn: 1) Verbetering van de schoolprestaties (prestatiecijfers), 2) Betrokkenheid van de hele gemeenschap bij het leerproces en de school, 3) Minder schoolverzuim en voortijdige schoolverlaters, 4) Beter samenleven, 5) Efficiënter gebruik van de bestaande middelen. Deze resultaten worden geïllustreerd door casusbeschrijvingen van bepaalde scholen.

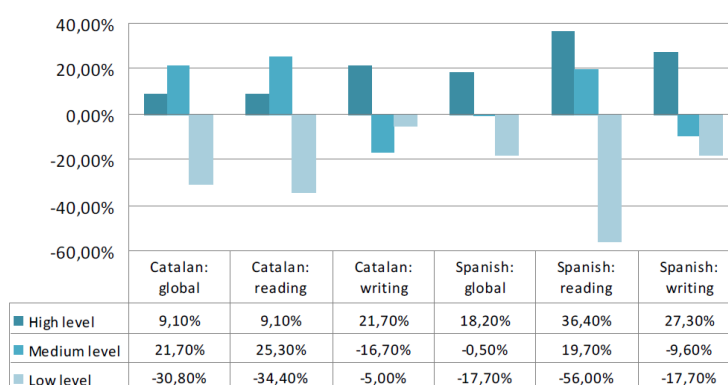
De Angel Guimerà-school ligt in El Vendrell (Catalonië, Spanje), meer bepaald in de wijk Puig, een van de snelst groeiende gebieden. Deze school heeft een groot percentage leerlingen met speciale onderwijsbehoeften en is een referentie geworden voor de integratie van alle leerlingen. Uit de gegevens over **schoolresultaten** blijkt een verbetering van meer dan vijf procentpunten (gemeten door middel van gestandaardiseerde tests) ten opzichte van de periode vóór de implementatie van IG.

Resultaten in gestandaardiseerde tests	
2008-2009	2011-2012
7,8 % boven het regionale gemiddelde	13 % boven het regionale gemiddelde

Verbetering in gestandaardiseerde tests (tussen 2008-2009 en 2011-2012). Bron: Project INCLUD-ED.

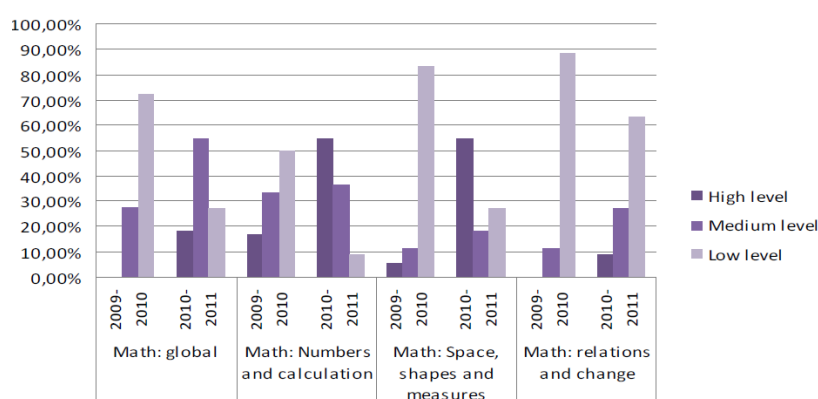
³ De kwantitatieve gegevens die hier worden gepresenteerd, zijn die van scholen die verschillende SEA's implementeren, wat betekent dat het individuele effect van IG niet kan worden geïsoleerd. Hoe groter het aantal geïmplementeerde SEA's, hoe groter de verbetering die scholen bereiken.

De Mare de Déu de Montserrat-school ligt aan de rand van Terrassa (Spanje), een gebied dat wordt gekenmerkt door een hoge concentratie van gezinnen met een lage sociaal-economische status en door hoge werkloosheids- en armoedecijfers. Een groot aantal leerlingen is afkomstig uit Marokko of Latijns-Amerika, en sommige kinderen komen uit de Romagemeenschap. Deze school implementeert IG sinds het schooljaar 2001-2002. Uit de gegevens van de periode 2009-2011 blijkt de vooruitgang die op het gebied van **taalcompetenties en wiskunde** is geboekt. Wat taalvaardigheden betreft, nam het percentage leerlingen met hoge prestatiecijfers in de loop van de tijd toe, terwijl het percentage leerlingen met lage prestatiecijfers afnam. Bij de wiskundecompetenties zien we dezelfde trend.

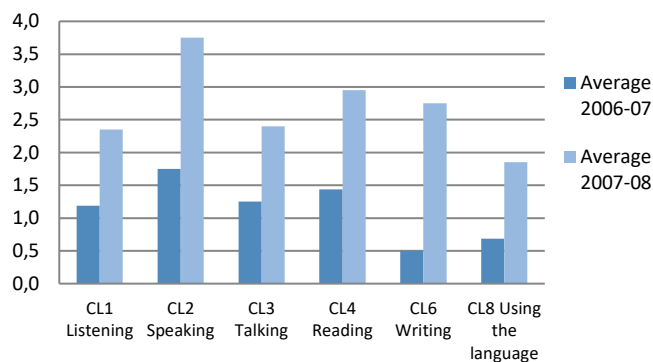
Procentuele verbetering van basiscompetenties op het gebied van taal (tussen 2009 en 2011). Zesde leerjaar.

Bron: Project INCLUD-ED.

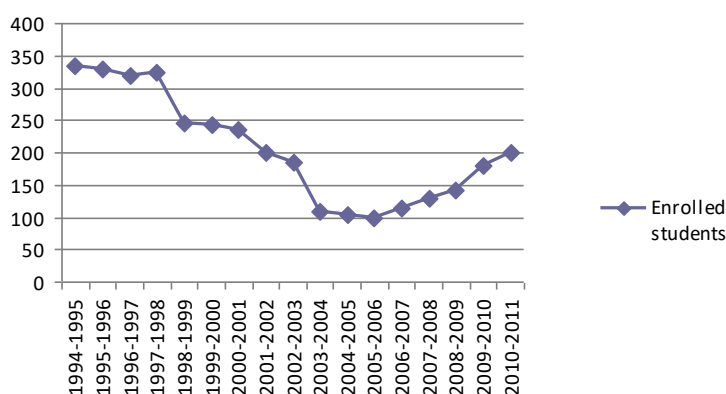
Basiscompetenties op het gebied van wiskunde (tussen 2009 en 2011). Zesde leerjaar. Bron: Project INCLUD-ED.

De La Paz-school ligt in de wijk La Milagrosa, aan de rand van de stad Albacete in Spanje. De wijk kent hoge werkloosheidscijfers en bestaat voornamelijk uit Romagezinnen die zeer laag opgeleid zijn en in precare omstandigheden leven. Uit de gegevens over de prestaties van leerlingen blijkt een verbetering van 1,1 tot 2,3 scorepunten (op 5) in zes taalgebieden.

Taalcompetenties. Gebieden met verbeterde prestaties. Vierde jaar. Bron: Project INCLUD-ED.

Bovendien ging op de La Paz-school de toename van de schoolprestaties gepaard met een afname van het **schoolverzuim** en een toename van het aantal **ingeschreven leerlingen**. Het schoolverzuim daalde van 30 % in het schooljaar 2006-2007 tot 10 % in het schooljaar 2007-2008. In het schooljaar 2008-2009 kwam schoolverzuim occasioneel voor. Na een jarenlange daling van het aantal ingeschreven leerlingen begon het aantal inschrijvingen vanaf de implementatie van SEA's (2005-2006), waaronder IG, te stijgen.

Trend van het aantal ingeschreven leerlingen. Bron: Project INCLUD-ED.

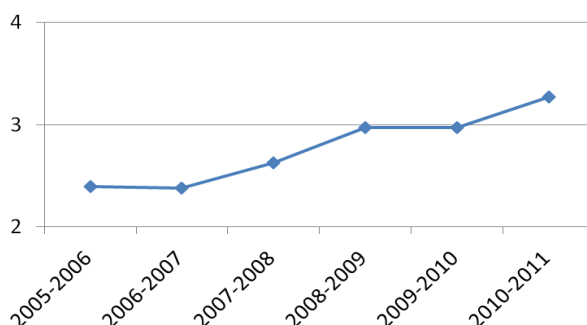
De bijdrage van IG aan de verbetering van het leerproces gaat hand in hand met de verbetering van het **samenleven en de solidariteit tussen de leerlingen**, wat aantoont dat scholen niet hoeven te kiezen tussen leerinhoud en waarden. De volgende citaten van IG-deelnemers illustreren dit en laten zien dat de participatie van de gemeenschap hierin een sleutelrol speelt:

Als we in de klas in kleine groepen werken met vrijwilligers, werken we onder andere heel veel aan waarden. We werken eraan om elkaar te begrijpen, respect te hebben voor de mensen

rondom ons en tolerant te zijn, wetende dat je niet klaar bent als je als eerste klaar bent. Het is niet ik, ik, ik, maar eerder wij. Het is de hele groep die telt. (Schoolcoördinator)⁴

Voordat ik binnenkwam, maakten ze zoveel kabaal. Het was te veel! Toen een van de meisjes riep dat de mama van Juan daar was, ging iedereen zitten. En ik zei: "Kom op iedereen, hou het rustig". En alle kinderen bleven zitten en deden wat de leerkracht zei. Alles ging goed ... En de leerkracht vroeg: "Wanneer kom je terug, Emilia?" (Ongeletterde moeder uit een etnische minderheidsgroep)⁵

Deze verbeteringen worden zonder extra middelen gerealiseerd, wat inhoudt dat de implementatie van IG een **efficiënter gebruik van de beschikbare middelen** in de gemeenschap betekent. De volgende grafiek is gebaseerd op gegevens van een school waarin over een periode van vijf jaar het aantal ingeschreven leerlingen veel sterker gestegen is dan het aantal leerkrachten, met als gevolg dat het aantal leerlingen per leerkracht is toegenomen. In dezelfde periode werd begonnen met de implementatie van SEA's, waaronder IG, en vanaf dat moment gingen de prestaties van de leerlingen er sterk op vooruit. IG heeft het mogelijk gemaakt om de bestaande middelen efficiënter te gebruiken: voor elke 1 000 euro aan maandelijkse uitgaven werden meer leerlingen opgeleid, en bovendien met betere resultaten. De schoolresultaten verbeterden niet omdat meer middelen werden ingezet, maar omdat ze efficiënter werden ingezet.

Aantal opgeleide leerlingen per geïnvesteerde 1 000 euro per maand. Bron: Project INCLUD-ED.

De invoering van IG in scholen verloopt **niet zonder slag of stoot**. Er is één belangrijke belemmering voor de implementatie ervan, namelijk de **weerstand** bij sommige leerkrachten om ouders of andere niet aan de school verbonden leden van de gemeenschap in hun klas te verwelkomen. IG wordt nooit in een klas geïmplementeerd als de leerkracht er niet van overtuigd

⁴ Elboj, C., & Niemelä, R. (2010). Sub-communities of Mutual Learners in the Classroom: The case of Interactive groups. *Revista De Psicodidáctica*, 15(2), 177-189. doi:10.1387/RevPsicodidact.810. blz. 186

⁵ Diez, J., Gatt, S., & Racionero, S. (2011). Placing Immigrant and Minority Family and Community Members at the School's Centre: the role of community participation. *European Journal Of Education*, 46(2), 184-196. doi:10.1111/j.1465-3435.2011.01474.x. blz. 191

is. Elke leerkracht kan immers beslissen om al dan niet gebruik te maken van IG. De weerstand van een leerkracht verdwijnt wanneer hij de verbeteringen ziet die in andere klassen zijn bereikt, wat hem ervan overtuigt hetzelfde te willen voor zijn leerlingen.

Dankzij de positieve resultaten is het aantal scholen die IG implementeren sterk toegenomen sinds de jaren 90. Momenteel **zijn er meer dan 200 scholen in Europa en meer dan 300 in Latijns-Amerika die IG implementeren**. IG verbetert de leerprestaties en studievoorzichten van veel leerlingen en is daarom een veelbelovend instrument voor de verwezenlijking van een van de EU2020-doelstellingen, namelijk het terugdringen van het percentage voortijdige schoolverlaters tot minder dan 10 %.

REFERENTIES

- Elboj, C., & Niemelä, R. (2010). Sub-communities of Mutual Learners in the Classroom: The case of Interactive groups. *Revista De Psicodidáctica*, 15(2), 177-189. doi:10.1387/RevPsicodidact.810. <http://www.ehu.eus/ojs/index.php/psicodidactica/article/view/810>
- Flecha, R. (2015). *Successful Educational Action for Inclusion and Social Cohesion in Europe*. Springer Publishing Company. http://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-11176-6_4
- García-Carrión, R., & Díez-Palomar, J. (2015). Learning communities: Pathways for educational success and social transformation through interactive groups in mathematics. *European Educational Research Journal*, 14(2), 151-166. <http://eer.sagepub.com/content/14/2/151.short>
- INCLUD-ED Consortium. (2009). *Actions for success in schools in Europe*. Brussel: Europese Commissie.
- Oliver, E., & Gatt, S. (2010). From power-related communicative acts to dialogic communicative acts in classrooms organised in interactive groups. *Revista Signos*, 43, 279-294. <http://www.scielo.cl/pdf/signos/v43s2/a02.pdf>
- Valls, R., & Kyriakides, L. (2013). The power of interactive groups: how diversity of adults volunteering in classroom groups can promote inclusion and success for children of vulnerable minority ethnic populations. *Cambridge Journal Of Education*, 43(1), 17-33. doi:10.1080/0305764X.2012.749213. http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0305764X.2012.749213#.Vcn-Sfl_Oko

VERDERE INFORMATIE

Ania Ballesteros, een leerlinge van 10 jaar, legt Interactieve Groepen en Dialogische Literaire Bijeenkomsten uit tijdens de slotconferentie van INCLUD-ED (6 december 2011. Hoofdzetel van het Europees Parlement) (ondertiteld in het Engels): <https://vimeo.com/76545601>

CONTACTGEGEVENS

CREA. Community of Researchers on Excellence for All.

E-mail: crea@ub.edu

Website: <http://crea.ub.edu>